

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 2ας Μαρτίου 2017**

«Προδικαστική παραπομπή — Κανονισμός (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 — Προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Άρθρο 3 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 3665/87 — Άρθρο 11 — Ανάκτηση αχρεωστήτως καταβληθείσας επιστροφής κατά την εξαγωγή — Κανονισμός (ΕΟΚ) 3002/92 — Άρθρο 5α — Αδικαιολογήτως αποδεσμευθείσα εγγύηση — Οφειλόμενοι τόκοι — Προθεσμία παραγραφής — Χρονικό σημείο ενάρξεως της προθεσμίας — Διακοπή της προθεσμίας παραγραφής — Ανώτατο όριο — Μεγαλύτερη προθεσμία — Δυνατότητα εφαρμογής»

Στην υπόθεση C-584/15,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το tribunal administratif de Melun (διοικητικό πρωτοδικείο του Melun, Γαλλία) με απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2015, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Νοεμβρίου 2015, στο πλαίσιο της δίκης

Glencore Céréales France

κατά

Etablissement national des produits de l'agriculture et de la mer (FranceAgriMer),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους T. von Danwitz, πρόεδρο τμήματος, E. Juhász, C. Vajda, K. Jürimäe (εισηγήτρια) και Κ. Λυκούργο, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Campos Sánchez-Bordona

γραμματέας: V. Tourrès, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 9ης Ιουνίου 2016,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Glencore Céréales France, εκπροσωπούμενη από τους F. Citron και S. Le Roy, avocats,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον D. Colas καθώς και από τις S. Ghiandoni και A. Daly,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους A. Bouquet, J. Baquero Cruz και G. von Rintelen,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3 του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ 1995, L 312, σ. 1), του άρθρου 11 του κανονισμού (ΕΟΚ) 3665/87 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1987, για τις κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ 1987, L 351, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 495/97 της Επιτροπής, της 18ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ 1997, L 77, σ. 12) (στο εξής: κανονισμός 3665/87), και του άρθρου 5α του κανονισμού (ΕΟΚ) 3002/92 της Επιτροπής, της 16ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινών λεπτομερών κανόνων για τον έλεγχο της χρησιμοποίησης ή/και προορισμού των προϊόντων που προέρχονται από την παρέμβαση (ΕΕ 1992, L 301, σ. 17), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 770/96 της Επιτροπής, της 26ης Απριλίου 1996 (ΕΕ 1996, L 104, σ. 13) (στο εξής: κανονισμός 3002/92).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Glencore Céréales France (στο εξής: Glencore) και του Établissement national des produits de l'agriculture et de la mer (Εθνικό ίδρυμα γεωργικών και αλιευτικών προϊόντων, FranceAgriMer) σχετικά με την καταβολή τόκων που αντιστοιχούν σε αδικαιολογήτως εισπραχθείσες από την ως άνω εταιρία επιστροφές κατά την εξαγωγή.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός 2988/95

- 3 Η τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2988/95 αναφέρει τα εξής:

«[...] [Ε]χει [...] μεγάλη σημασία η καταπολέμηση των πράξεων σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων [της Ένωσης] σε όλους τους τομείς».

- 4 Το άρθρο 1 του κανονισμού αυτού ορίζει τα εξής:

«1. Για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων [της Ένωσης] θεσπίζονται γενικοί κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του δικαίου [της Ένωσης].

2. Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του δικαίου [της Ένωσης] που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός [της Ένωσης] ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από [αυτή], είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της [Ένωσης], είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη.»

5 Το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«1. Η προθεσμία παραγραφής της δίωξης είναι τετραετής από τη διάπραξη της παρατυπίας που ορίζεται στο άρθρο 1 παράγραφος 1. Ωστόσο, οι τομεακοί κανόνες μπορούν να προβλέπουν μικρότερη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριών ετών.

Για τις διαρκείς ή επαναλαμβανόμενες παρατυπίες, η παραγραφή τρέχει από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία. [...]

Η παραγραφή της δίωξης διακόπτεται από κάθε πράξη που φέρεται εις γνώσιν του ενδιαφερόμενου, προέρχεται από την αρμόδια αρχή και αποσκοπεί στη διερεύνηση ή τη δίωξη της παρατυπίας. Η προθεσμία παραγραφής αρχίζει και πάλι να τρέχει μετά από κάθε διακοπή της.

Εντούτοις, η παραγραφή επέρχεται το αργότερο κατά τη λήξη χρονικού διαστήματος ίσου τουλάχιστον του διπλασίου της προθεσμίας παραγραφής, εφόσον η αρμόδια αρχή δεν έχει επιβάλει κάποια κύρωση, εκτός από τις περιπτώσεις που η διοικητική διαδικασία ανεστάλη σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1.

2. Η προθεσμία εκτέλεσης της απόφασης που καθορίζει τη διοικητική ποινή είναι τριετής. Ως έναρξη της προθεσμίας αυτής υπολογίζεται η ημέρα κατά την οποία η απόφαση κατέστη οριστική.

Οι περιπτώσεις διακοπής και αναστολής ρυθμίζονται από τις σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου.

3. Τα κράτη μέλη διατηρούν την ευχέρεια εφαρμογής προθεσμίας μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη στις παραγράφους 1 και 2 αντιστοίχως.»

6 Ο τίτλος II του κανονισμού 2988/95 τιτλοφορείται «Διοικητικά μέτρα και κυρώσεις». Ο τίτλος αυτός περιλαμβάνει το άρθρο 4 το οποίο στις παραγράφους 1 και 2 ορίζει τα εξής:

«1. Κάθε παρατυπία συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους:

- με την υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων ή επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών,
- με την ολική ή μερική κατάπτωση της εγγύησης που έχει συσταθεί για την υποστήριξη της αίτησης παρασχεθέντος οφέλους ή για την είσπραξη προκαταβολής.

2. Η εφαρμογή των μέτρων της παραγράφου 1 περιορίζεται στην αφαίρεση του εξασφαλισθέντος οφέλους προσαυξημένου, εφόσον προβλέπεται, με τόκους που δύνανται να καθοριστούν κατ' αποκοπήν.»

7 Το άρθρο 5 του ίδιου κανονισμού απαριθμεί τις διοικητικές κυρώσεις που μπορούν να επιβάλλονται για τις εκ προθέσεως ή εξ αμελείας παρατυπίες.

Ο κανονισμός 3665/87

8 Ο κανονισμός 3665/87 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 800/1999 της Επιτροπής, της 15ης Απριλίου 1999, για τις κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των πιστοποιητικών εξαγωγής για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ 1999, L 102, σ. 11, και διορθωτικό ΕΕ 1999, L 180, σ. 53). Εντούτοις, η διαφορά της κύριας δίκης εξακολουθεί να διέπεται από τον κανονισμό 3665/87.

- 9 Το άρθρο 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87 προέβλεπε τα εξής:

«[...] σε περίπτωση αχρεωστήτως καταβληθείσας επιστροφής, ο δικαιούχος υποχρεούται να αποδώσει τα αχρεωστήτως εισπραχθέντα ποσά –στα οποία περιλαμβάνεται η κύρωση που προβλέπεται σύμφωνα με την παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο– τα οποία προσαυξάνονται με τόκους που υπολογίζονται ανάλογα με το χρονικό διάστημα μεταξύ της καταβολής και της απόδοσης του ποσού. Ωστόσο:

- α) εάν η επιστροφή του ποσού καλύπτεται από εγγύηση η οποία δεν έχει ακόμα ελευθερωθεί, η κατά[πτω]ση της εγγύησης αυτής σύμφωνα με το άρθρο 23, παράγραφος 1, ή το άρθρο 33, παράγραφος 1, ισοδυναμεί με την ανάκτηση των οφειλομένων ποσών,
- β) εάν η εγγύηση ελευθερώθηκε, ο δικαιούχος καταβάλλει το ποσό της εγγύησης που θα είχε καταπέσει προσαυξημένο με τόκους που υπολογίζονται από την ημέρα αποδέσμευσης της εγγύησης μέχρι την ημέρα πληρωμής.

Η πληρωμή πραγματοποιείται εντός 30 ημερών από την ημερομηνία παραλαβής της αίτησης πληρωμής.

[...]»

Ο κανονισμός 3002/92

- 10 Ο κανονισμός 3002/92 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 1130/2009 της Επιτροπής, της 24ης Νοεμβρίου 2009, περί θεσπίσεως κοινών λεπτομερών κανόνων για τον έλεγχο της χρησιμοποίησης ή/και προορισμού των προϊόντων που προέρχονται από την παρέμβαση (ΕΕ 2009, L 310, σ. 5). Εντούτοις, η διαφορά της κύριας δίκης εξακολουθεί να διέπεται από τον κανονισμό 3002/92.
- 11 Το άρθρο 5α, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 3002/92 είχε ως εξής:

«1. Όταν μετά από την ολική ή μερική αποδέσμευση της εγγύησης που αναφέρεται στο άρθρο 5, διαπιστωθεί ότι η χρησιμοποίηση ή/και ο προορισμός που έχει καθορισθεί δεν τηρήθηκε για όλα ή για μέρος των προϊόντων, η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους όπου αποδεσμεύθηκε η εγγύηση, απαιτεί [...] από το σχετικό επιχειρηματία την πληρωμή ποσού ίσου με το ποσό της εγγύησης που θα κατέπιπτε εάν η παράβαση είχε ληφθεί υπόψη πριν από την αποδέσμευση της εγγύησης. Το ποσό αυτό επαυξάνεται με τόκους που υπολογίζονται από την ημέρα της αποδέσμευσης έως την ημέρα που προηγείται της πληρωμής.

Η είσπραξη από την αρμόδια αρχή του ποσού που αναφέρεται στο προηγούμενο εδάφιο ισοδυναμεί με την ανάκτηση του οικονομικού πλεονεκτήματος που χορηγήθηκε αδικαιολογήτως.

2. Η πληρωμή πραγματοποιείται εντός 30 ημερών από την ημέρα παραλαβής της ειδοποίησης για την πληρωμή.

[...]»

Το γαλλικό δίκαιο

- 12 Ο νόμος 2008-561, της 17ης Ιουνίου 2008, περί μεταρρυθμίσεως της παραγραφής στις αστικές υποθέσεις (*JORF* αριθ. 141, της 18ης Ιουνίου 2008, σ. 9856), θέσπισε νέο γενικό καθεστώς παραγραφής το οποίο κωδικοποιήθηκε στο άρθρο 2224 του αστικού κώδικα που ορίζει τα εξής:

«Οι ενοχικές αξιώσεις παραγράφονται με την πάροδο πενταετίας από την ημέρα κατά την οποία ο δικαιούχος έλαβε γνώση ή όφειλε να γνωρίζει τα πραγματικά περιστατικά που του επέτρεπαν να ασκήσει το δικαίωμά του.»

- 13 Το άρθρο 26 του νόμου αυτού προβλέπει:

«I. —

Οι διατάξεις του παρόντος νόμου περί παρατάσεως του χρόνου παραγραφής έχουν εφαρμογή εφόσον κατά την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του νόμου δεν είχε παρέλθει η προθεσμία της παραγραφής. Στην περίπτωση αυτή, ο διαδραμών χρόνος λαμβάνεται υπόψη.

II. — Οι διατάξεις του παρόντος νόμου περί συντμήσεως του χρόνου παραγραφής έχουν εφαρμογή από την ημέρα ενάρξεως ισχύος του νόμου, ο δε συνολικός χρόνος παραγραφής δεν δύναται να υπερβαίνει τον προβλεπόμενο από την προγενέστερη νομοθεσία χρόνο.

III. — Αν ασκήθηκε αγωγή πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, η εκδίκασή της συνεχίζεται και η αγωγή κρίνεται με βάση την προγενέστερη νομοθεσία. Η ίδια νομοθεσία έχει εφαρμογή και στην κατ' έφεση και στην κατ' αναίρεση διαδικασία [...].»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 14 Στις 26 Μαΐου 1999, η εταιρία Glencore έλαβε πιστοποιητικό δυνάμει του οποίου της επετράπη η εξαγωγή 3 300 τόνων χύδην κριθής ζυθοποιίας, με τη χορήγηση κοινοτικών επιστροφών.
- 15 Κατόπιν ελέγχου που διενεργήθηκε από τις τελωνειακές αρχές και κατά τον οποίο διαπιστώθηκαν παρατυπίες στη φόρτωση των δημητριακών στα πλοία ενόψει της εξαγωγής τους, ο Office national interprofessionnel des céréales [Εθνικός διεπαγγελματικός οργανισμός σιτηρών] εξέδωσε βεβαίωση οφειλής σε βάρος της Glencore για συνολικό ποσό 93 933,85 ευρώ το οποίο αντιστοιχούσε στις αχρεωστήτως καταβληθείσες επιστροφές κατά την εξαγωγή και στην επιβολή διοικητικού προστίμου και ποινής ύψους, αντίστοιχα, 50 % και 15 % του ποσού των εν λόγω επιστροφών. Η βεβαίωση οφειλής κοινοποιήθηκε στην εν λόγω εταιρία στις 25 Φεβρουαρίου 2004.
- 16 Μεταξύ των μηνών Μαΐου και Σεπτεμβρίου 2000, η Glencore υπέβαλε στις τελωνειακές αρχές διασαφήσεις εξαγωγής για ποσότητα 43 630,130 τόνων μαλακού σίτου.
- 17 Κατόπιν ελέγχου που διενεργήθηκε από τις τελωνειακές αρχές και κατά τον οποίο διαπιστώθηκαν παρατυπίες στην αποθήκευση του σίτου πριν από την εξαγωγή του, το Office national interprofessionnel des céréales εξέδωσε, στις 30 Νοεμβρίου 2005, σε βάρος της Glencore τρεις βεβαιώσεις οφειλής που αφορούσαν ποσά 113 685,40 ευρώ, 22 285,60 ευρώ και 934 598,28 ευρώ, αντιστοίχως, για την επιστροφή των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων από την εταιρία αυτή ποσών. Οι βεβαιώσεις αυτές οφειλής κοινοποιήθηκαν στην ως άνω εταιρία με επιστολή της 5ης Ιανουαρίου 2006.
- 18 Μετά την ανεπιτυχή δικαστική προσβολή των βεβαιώσεων οφειλής που αναφέρονται στις σκέψεις 15 και 17 της παρούσας αποφάσεως, η Glencore κατέβαλε τα ζητούμενα ποσά στις 6 Απριλίου 2010 (όσον αφορά τις ληφθείσες ενισχύσεις για την εξαγωγή κριθής ζυθοποιίας) και στις 27 Σεπτεμβρίου 2010 (όσον αφορά τις ενισχύσεις για την εξαγωγή μαλακού σίτου).

- 19 Με απόφαση της 16ης Απριλίου 2013, στην οποία επισυναπτόταν μία βεβαίωση οφειλής με ημερομηνία 12 Απριλίου 2013, η FranceAgriMer ζήτησε από την Glencore την καταβολή ποσού 289 569,05 ευρώ ως τόκων που αντιστοιχούσαν στα ποσά και τις ενισχύσεις που είχε αδικαιολογήτως εισπράξει η εταιρία αυτή.
- 20 Κατά της ανωτέρω αποφάσεως η Glencore άσκησε προσφυγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, επικαλούμενη την παραγραφή της αξίωσης καταβολής των τόκων υπό το πρίσμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95.
- 21 Υπό τις συνθήκες αυτές, το tribunal administratif de Melun (διοικητικό πρωτοδικείο του Melun, Γαλλία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Μπορεί να συναχθεί από [την απόφαση της 29ης Μαρτίου 2012, Pfeifer & Langen (C-564/10, EU:C:2012:190)], ότι το άρθρο 3 του [κανονισμού 2988/95] έχει εφαρμογή σε μέτρα που αφορούν την καταβολή τόκων οι οποίοι οφείλονται κατ' εφαρμογήν του [άρθρου 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87] και του άρθρου 5α του [κανονισμού 3002/92];
- 2) Μπορεί να θεωρηθεί ότι η αξίωση τόκων απορρέει, εκ φύσεως, από “διαρκή ή επαναλαμβανόμενη” παρατυπία η οποία παύει να υφίσταται κατά την ημέρα καταβολής της κύριας οφειλής, με συνέπεια η ημερομηνία αυτή να συνιστά την αφετηρία της προθεσμίας παραγραφής της σχετικής με τους τόκους αξιώσεως;
- 3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο [δεύτερο ερώτημα], πρέπει ως αφετηρία της προθεσμίας παραγραφής να εκλαμβάνεται η ημέρα διαπράξεως της παρατυπίας στην οποία θεμελιώνεται η κύρια οφειλή, ή μήπως πρέπει να εκλαμβάνεται ως αφετηρία η ημέρα καταβολής της ενισχύσεως ή ελευθερώσεως της εγγυήσεως, η οποία συνιστά και την αφετηρία υπολογισμού των εν λόγω τόκων;
- 4) Πρέπει για την εφαρμογή των κανόνων παραγραφής του κανονισμού 2988/95 να θεωρείται ότι κάθε πράξη που διακόπτει την παραγραφή όσον αφορά την κύρια αξίωση διακόπτει και την παραγραφή όσον αφορά τους τόκους, ακόμη κι αν στις πράξεις που διακόπτουν την παραγραφή της κύριας αξίωσης δεν γίνεται μνεία των εν λόγω τόκων;
- 5) Επέρχεται η λόγω συμπληρώσεως της ανώτατης προθεσμίας που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 παραγραφή εάν, εντός της προθεσμίας αυτής, ο καταβάλλων οργανισμός ζητήσει την επιστροφή της αχρεωστήτως καταβληθείσας ενισχύσεως χωρίς ταυτόχρονα να ζητήσει και την καταβολή των τόκων;
- 6) Όσον αφορά τις παραγραφές οι οποίες δεν είχαν ακόμη συμπληρωθεί κατά την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του νόμου [2008-561] [...], αντικατέστησε η γενική πενταετής προθεσμία παραγραφής του άρθρου 2224 του αστικού κώδικα, η οποία εισήχθη στο εθνικό δίκαιο με τον ανωτέρω νόμο, την τετραετή προθεσμία παραγραφής που προβλέπεται στον κανονισμό 2988/95, κατ' εφαρμογήν της εξαιρέσεως που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 22 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι η προθεσμία παραγραφής την οποία προβλέπει η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή στην είσπραξη απαιτήσεων από τόκους, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, οι οποίοι οφείλονται βάσει του άρθρου 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87 και του άρθρου 5α του κανονισμού 3002/92.
- 23 Καταρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 1 του κανονισμού 2988/95 και όπως προκύπτει από την τρίτη αιτιολογική του σκέψη, αυτός θεσπίζει «γενικ[ούς] κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του [δικαίου της Ένωσης]» με σκοπό την «καταπολέμηση των πράξεων σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων [της Ένωσης] σε όλους τους τομείς» (απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, EU:C:2015:381, σκέψη 20 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 24 Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95 ορίζει προθεσμία παραγραφής της δίωξης η οποία είναι τετραετής από τη διάπραξη της παρατυπίας ή, σε περίπτωση διαρκούς ή επαναλαμβανόμενης παρατυπίας, από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία. Κατά την ίδια διάταξη, ωστόσο, οι τομεακοί κανόνες μπορούν να προβλέπουν μικρότερη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριών ετών.
- 25 Εν προκειμένω, οι κρίσιμοι στην υπόθεση της κύριας δίκης τομεακοί κανόνες της Ένωσης, ήτοι ο κανονισμός 3665/87, σχετικά με το σύστημα επιστροφών κατά την εξαγωγή γεωργικών προϊόντων, και ο κανονισμός 3002/92, για τον έλεγχο της χρησιμοποίησης ή/και του προορισμού των προϊόντων που προέρχονται από την παρέμβαση, δεν περιλαμβάνουν ειδικές διατάξεις σχετικά με την παραγραφή.
- 26 Από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η τετραετής προθεσμία του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95 εφαρμόζεται τόσο για τις παρατυπίες που οδηγούν στη επιβολή διοικητικής κυρώσεως, υπό την έννοια του άρθρου 5 του κανονισμού αυτού, όσο και για τις παρατυπίες, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, για τις οποίες έχει επιβληθεί διοικητικό μέτρο με αντικείμενο την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους, κατά το άρθρο 4 του εν λόγω κανονισμού (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, EU:C:2015:381, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 27 Δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95, κάθε παρατυπία, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού, συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους, μεταξύ άλλων, με την υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων ή επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών. Επιπροσθέτως, στο άρθρο 4, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού διευκρινίζεται ότι η εφαρμογή των μέτρων της παραγράφου 1 περιορίζεται στην αφαίρεση του εξασφαλισθέντος οφέλους προσαυξημένου, εφόσον προβλέπεται, με τόκους που δύνανται να καθοριστούν κατ' αποκοπήν.
- 28 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι οι επίμαχες στην κύρια δίκη βεβαιώσεις οφειλής της αρμόδιας διοικητικής αρχής για την ανάκτηση, συνεπεία παρατυπιών που διέπραξε η Glencore, των ποσών και των ενισχύσεων που αδικαιολογήτως καταβλήθηκαν σε αυτή, εκδόθηκαν βάσει του άρθρου 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87, όσον αφορά τη χύδην κριθή ζυθοποιίας, και του άρθρου 5α του κανονισμού 3002/92, όσον αφορά τον μαλακό σίτο παρέμβασης. Επιπλέον, από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι η βεβαίωση οφειλής των τόκων, επιπλέον των ανωτέρω ενισχύσεων και ποσών, εκδόθηκε βάσει αυτών των διατάξεων.

- 29 Συναφώς, επισημαίνεται ότι οι εν λόγω διατάξεις προβλέπουν ρητώς ότι τα προς επιστροφή ποσά και ενισχύσεις που αδικαιολογήτως εισέπραξε ο οικείος επιχειρηματίας προσαυξάνονται με τόκους που υπολογίζονται επί των εν λόγω ποσών και ενισχύσεων, ανάλογα με το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της καταβολής και της απόδοσης του ποσού. Το άρθρο 5α, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 3002/92 διευκρινίζει, συναφώς, ότι η εισπραξη από την αρμόδια αρχή του ποσού που υπολογίζεται κατά τα ανωτέρω ισοδυναμεί με την ανάκτηση του οικονομικού πλεονεκτήματος που χορηγήθηκε αδικαιολογήτως στον οικείο επιχειρηματία.
- 30 Στο πλαίσιο αυτό, οι επίμαχες στην κύρια δίκη βεβαιώσεις οφειλής πρέπει να χαρακτηρισθούν ως «διοικητικά μέτρα», κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 2988/95, τόσο σε σχέση με την κύρια οφειλή όσο και σε σχέση με τους τόκους, δεδομένου ότι οι βεβαιώσεις αυτές από κοινού κατατείνουν στην ανάκτηση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος από τον οικείο επιχειρηματία οφέλους.
- 31 Επομένως, η προθεσμία παραγραφής που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού έχει εφαρμογή υπό περιστάσεις όπως αυτές της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 32 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από τη νομολογία που διαμορφώθηκε με την απόφαση της 29ης Μαρτίου 2012, Pfeifer & Langen (C-564/10, EU:C:2012:190), στην οποία αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο. Συγκεκριμένα, ναι με το Δικαστήριο έκρινε με τη σκέψη 53 της εν λόγω αποφάσεως ότι το άρθρο 3 του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι η προθεσμία παραγραφής την οποία προβλέπει όσον αφορά την εισπραξη της κύριας απαιτήσεως δεν έχει εφαρμογή στην εισπραξη των τόκων που απορρέουν από την εν λόγω απαίτηση, πλην όμως η ερμηνεία αυτή αφορούσε, όπως προκύπτει από την ως άνω σκέψη, την περίπτωση στην οποία οι τόκοι οφείλονται βάσει αποκλειστικώς του εθνικού δικαίου και όχι, όπως εν προκειμένω, κατ' εφαρμογήν του δικαίου της Ένωσης.
- 33 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι η προθεσμία παραγραφής την οποία προβλέπει η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή στην εισπραξη απαιτήσεων από τόκους, όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι οποίοι οφείλονται βάσει του άρθρου 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87 και του άρθρου 5α του κανονισμού 3002/92.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

- 34 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι η οφειλή απαιτήσεων από τόκους, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, εκ μέρους ενός επιχειρηματία συνιστά «διαρκή ή επαναλαμβανόμενη παρατυπία», κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως, η προθεσμία παραγραφής της οποίας αρχίζει να τρέχει από την ημέρα επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών ή ενισχύσεων που συνιστούν την κύρια απαίτηση.
- 35 Υπενθυμίζεται ότι κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου μια παρατυπία είναι «διαρκής ή επαναλαμβανόμενη», υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95, όταν έχει γίνει από επιχειρηματία ο οποίος αντλεί οικονομικά οφέλη από ένα σύνολο όμοιων πράξεων που συνιστούν παράβαση της ίδιας διατάξεως του δικαίου της Ένωσης (βλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, EU:C:2015:381, σκέψη 49 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 36 Υπό το πρίσμα του ως άνω ορισμού, η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, με τις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο, ότι η παρατυπία, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95, από την οποία απορρέουν καθεμιά από τις επίμαχες στην κύρια δίκη απαιτήσεις από τόκους πρέπει να θεωρείται αυτοτελής σε σχέση με την παρατυπία από

την οποία προέκυψαν οι κύριες απαιτήσεις. Επομένως, η συνεχιζόμενη μη εξόφληση της κύριας απαιτήσεως συνιστά διαρκή παρατυπία, καθ' όλο το διάστημα κατά το οποίο ο επιχειρηματίας παραμένει οφειλέτης της κύριας αυτής απαιτήσεως.

- 37 Έντούτοις, υπό το πρίσμα των εκτιμήσεων που εκτίθενται στη σκέψη 29 της παρούσας αποφάσεως, τόκοι όπως οι επίμαχοι στην κύρια δίκη δεν μπορούν να θεωρούνται ότι απορρέουν από παρατυπία, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95, η οποία είναι αυτοτελής σε σχέση με εκείνη η οποία συνεπάγεται την ανάκτηση των ποσών και των ενισχύσεων που συνιστούν την κύρια απαίτηση.
- 38 Πράγματι, πρέπει να υπομνησθεί ότι η διάπραξη παρατυπίας, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95, προϋποθέτει τη συνδρομή δύο προϋποθέσεων, ήτοι, αφενός, την ύπαρξη πράξης ή παράλειψης επιχειρηματία που να συνιστά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης και, αφετέρου, την πρόκληση ή το ενδεχόμενο πρόκλησης ζημίας στον προϋπολογισμό της Ένωσης (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Firma Ernst Kollmer Fleischimport und -export, C-59/14, EU:C:2015:660, σκέψη 24).
- 39 Όσον αφορά την προϋπόθεση που αναφέρεται στην ύπαρξη παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, από το άρθρο 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87 και το άρθρο 5α του κανονισμού 3002/92 προκύπτει ότι η ίδια παραβίαση διατάξεως του δικαίου της Ένωσης συνεπάγεται τόσο υποχρέωση επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων λόγω της παραβάσεως αυτής ποσών όσο και υποχρέωση καταβολής τόκων επιπλέον των ποσών αυτών, οι οποίες από κοινού κατατείνουν στην ανάκτηση του οικονομικού πλεονεκτήματος που χορηγήθηκε αδικαιολογήτως στον οικείο επιχειρηματία.
- 40 Όσον αφορά την προϋπόθεση που αναφέρεται στην πρόκληση ή το ενδεχόμενο πρόκλησης ζημίας στον προϋπολογισμό της Ένωσης, πρέπει να αναφερθεί, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας, με τα σημεία 51 και 60 των προτάσεών του, ότι οι τόκοι που προβλέπονται στο άρθρο 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87 και στο άρθρο 5α του κανονισμού 3002/92 συνιστούν αντισταθμιστικούς τόκους οι οποίοι αντικατοπτρίζουν την τρέχουσα αξία της «ζημίας», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95, στο διάστημα μεταξύ της ημερομηνίας επελεύσεως της ζημίας και της ημερομηνίας επιστροφής από τον οικείο επιχειρηματία του πραγματικού ποσού αυτής.
- 41 Κατά συνέπεια, αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζει η Γαλλική Κυβέρνηση, προκειμένου περί παραβιάσεως των διατάξεων των κανονισμών 3665/87 και 3002/92, η παρατυπία κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95 συνεπάγεται υποχρέωση επιστροφής του αχρεωστήτως καταβληθέντος στον οικείο επιχειρηματία οικονομικού οφέλους, το οποίο, σύμφωνα με το άρθρο 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87 και το άρθρο 5α του κανονισμού 3002/92, συνίσταται στα αδικαιολογήτως εισπραχθέντα από τον οικείο επιχειρηματία ποσά ή ενισχύσεις, προσαυξημένα με τους τόκους που προβλέπονται στα εν λόγω άρθρα.
- 42 Επομένως, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι η οφειλή απαιτήσεων από τόκους, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, εκ μέρους ενός επιχειρηματία δεν συνιστά «διαρκή ή επαναλαμβανόμενη παρατυπία», κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως. Τέτοιες απαιτήσεις πρέπει να θεωρούνται ότι απορρέουν από την ίδια παρατυπία, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95, με εκείνη η οποία συνεπάγεται την υποχρέωση επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών και ενισχύσεων που συνιστούν το αντικείμενο των κύριων απαιτήσεων.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 43 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι, προκειμένου περί διώξεων που συνεπάγονται τη λήψη διοικητικών μέτρων για την είσπραξη απαιτήσεων από τόκους όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, η προθεσμία παραγραφής που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, αρχίζει να τρέχει από την ημέρα διαπράξεως της παρατυπίας λόγω της οποίας ζητείται η επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών και ενισχύσεων επί των οποίων υπολογίζονται οι τόκοι ή μήπως η προθεσμία αυτή αρχίζει να τρέχει από την ημέρα που συνιστά την αφετηρία υπολογισμού των τόκων αυτών.
- 44 Καταρχάς, υπενθυμίζεται ότι από την απάντηση στο δεύτερο ερώτημα προκύπτει ότι απαιτήσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη πρέπει να θεωρούνται ότι απορρέουν από την ίδια παρατυπία, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95, τόσο όσον αφορά την κύρια οφειλή όσο και τους τόκους.
- 45 Επομένως, σύμφωνα με το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95, η προθεσμία παραγραφής της διώξεως που αποσκοπεί στην είσπραξη τέτοιων απαιτήσεων είναι τετραετής από τη διάπραξη της παρατυπίας.
- 46 Υπό το πρίσμα ακριβώς της εξέλιξης των κρίσιμων στην κύρια δίκη γεγονότων πρέπει να προσδιορισθεί η ημερομηνία διαπράξεως της παρατυπίας.
- 47 Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, λαμβανομένων υπόψη των αναγκαίων προϋποθέσεων για τη διαπίστωση παρατυπίας, οι οποίες υπομνήσθηκαν στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως, το χρονικό σημείο έναρξης της προθεσμίας είναι η ημερομηνία του χρονικά μεταγενέστερου γεγονότος, δηλαδή είτε η ημερομηνία επέλευσης της ζημίας, όταν η ζημία επέρχεται μετά την πράξη ή την παράλειψη που συνιστά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, είτε η ημερομηνία της πράξης ή της παράλειψης αυτής, όταν το επίμαχο όφελος χορηγήθηκε πριν από την εν λόγω πράξη ή παράλειψη (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Firma Ernst Kollmer Fleischimport und -export, C-59/14, EU:C:2015:660, σκέψη 26).
- 48 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι, προκειμένου περί επιστροφών κατά την εξαγωγή, «ζημία», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95, επέρχεται από την ημερομηνία κατά την οποία λαμβάνεται η απόφαση οριστικής χορήγησης του συγκεκριμένου οφέλους. Συγκεκριμένα, από το χρονικό αυτό σημείο αρχίζει να υπάρχει πράγματι ζημία για τον προϋπολογισμό της Ένωσης. Δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει τέτοια ζημία πριν από την ημερομηνία της οριστικής χορήγησης του εν λόγω οφέλους, ειδάλλως θα έπρεπε να γίνει δεκτό ότι η προθεσμία παραγραφής της αξίωσης για αναζήτηση του οφέλους αυτού αρχίζει ήδη να τρέχει από χρονικό σημείο κατά το οποίο το όφελος αυτό δεν έχει ακόμη χορηγηθεί (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Firma Ernst Kollmer Fleischimport und -export, C-59/14, EU:C:2015:660, σκέψη 32). Προκειμένου περί εγγυήσεως όπως αυτή η οποία προβλέπεται στο άρθρο 5α του κανονισμού 3002/92, διαπιστώνεται ότι ζημία, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95, επέρχεται κατά την ημέρα αποδεσμεύσεως της εγγυήσεως.
- 49 Εν προκειμένω, η χρονολογική σειρά των κρίσιμων στην υπόθεση της κύριας δίκης περιστατικών, όπως εκτίθεται στην απόφαση περί παραπομπής, δεν καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό, αφενός, της ημερομηνίας κατά την οποία η «ζημία», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95, επήλθε και, αφετέρου, του αν η ζημία αυτή επήλθε πριν ή μετά την πράξη ή την παράλειψη που συνιστά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης.
- 50 Εν πάση περιπτώσει, στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο έχει πλήρη γνώση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, απόκειται να προσδιορίσει αν, στην προκειμένη περίπτωση, το επίμαχο πλεονέκτημα χορηγήθηκε οριστικά πριν από την πράξη ή την παράλειψη που συνιστά

παραβίαση του δικαίου της Ένωσης. Εάν συμβαίνει αυτό, η προθεσμία παραγραφής των διώξεων που αποσκοπούν στην είσπραξη των απαιτήσεων σχετικά με την καταβολή των επίμαχων τόκων αρχίζει να τρέχει από την εν λόγω πράξη ή παράλειψη. Αντιθέτως, αν το πλεονέκτημα χορηγήθηκε μετά την πράξη ή την παράλειψη αυτή, το χρονικό σημείο ενάρξεως της προθεσμίας αντιστοιχεί στην ημερομηνία της χορηγήσεως του εν λόγω πλεονεκτήματος και, επομένως, στην ημέρα η οποία συνιστά την αφετηρία υπολογισμού των εν λόγω τόκων.

- 51 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι, προκειμένου περί διώξεων που συνεπάγονται τη λήψη διοικητικών μέτρων για την είσπραξη απαιτήσεων από τόκους, όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, η προθεσμία παραγραφής που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, αρχίζει να τρέχει από την ημέρα κατά την οποία διαπράχθηκε η παρατυπία λόγω της οποίας ζητείται η επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών και ενισχύσεων επί των οποίων υπολογίζονται οι τόκοι αυτοί, ήτοι από την ημερομηνία κατά την οποία επήλθε το χρονικά τελευταίο γεγονός που αποτελεί συστατικό της παρατυπίας στοιχείο, δηλαδή από την ημερομηνία είτε της πράξεως ή της παραλείψεως είτε της ζημίας.

Επί του τέταρτου και του πέμπτου ερωτήματος

- 52 Με το τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί, αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι, προκειμένου περί διώξεων που συνεπάγονται τη λήψη διοικητικών μέτρων για την είσπραξη απαιτήσεων από τόκους, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, η παραγραφή επέρχεται με τη συμπλήρωση της προθεσμίας που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, όταν, εντός της προθεσμίας αυτής, η αρμόδια αρχή, καίτοι ζήτησε την επιστροφή των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων από τον οικείο επιχειρηματία ποσών ή ενισχύσεων, δεν εξέδωσε καμία απόφαση αναφορικά με τους τόκους αυτούς.
- 53 Καταρχάς, τόσο από το γράμμα όσο και από την οικονομία του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95 προκύπτει ότι στο τέταρτο εδάφιο της διατάξεως αυτής τίθεται ένα απόλυτο όριο για την παραγραφή των διώξεων των παρατυπιών, η οποία επέρχεται το αργότερο την ημέρα κατά την οποία λήγει προθεσμία ίση με το διπλάσιο της προθεσμίας που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο της ίδιας διατάξεως, εφόσον η αρμόδια αρχή δεν έχει επιβάλει κάποια κύρωση, εκτός από τις περιπτώσεις που η διοικητική διαδικασία ανεστάλη σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού (απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, EU:C:2015:381, σκέψη 63).
- 54 Υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου, διαπιστώνεται ότι το απόλυτο αυτό όριο εφαρμόζεται επίσης επί της λήψεως διοικητικών μέτρων κατά την έννοια του άρθρου 4 του εν λόγω κανονισμού (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Sodiaal International, C-383/14, EU:C:2015:541, σκέψη 33).
- 55 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το εν λόγω όριο ενισχύει την ασφάλεια δικαίου των επιχειρήσεων, εμποδίζοντας την επ' αόριστον παράταση της παραγραφής διώξεων που αφορούν μια παρατυπία μέσω επαναλαμβανόμενων πράξεων που τη διακόπτουν (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, EU:C:2015:381, σκέψη 64).
- 56 Επομένως, με εξαίρεση την περίπτωση της αναστολής της διοικητικής διαδικασίας σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95, οι εν λόγω πράξεις διερευνήσεως και διώξεως που εκδίδονται από την αρμόδια αρχή και φέρονται εις γνώση του ενδιαφερομένου, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού αυτού, δεν έχουν ως αποτέλεσμα τη διακοπή της προθεσμίας του άρθρου 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του ίδιου κανονισμού (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 11ης Ιουνίου 2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, EU:C:2015:381, σκέψη 72).

- 57 Κατά συνέπεια, προκειμένου περί παρατυπιών όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, η αρμόδια αρχή υποχρεούται, εν πάση περιπτώσει, να λάβει τα διοικητικά μέτρα που αποσκοπούν στην ανάκτηση του αχρεωστήτως χορηγηθέντος οικονομικού οφέλους εντός της προθεσμίας που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95.
- 58 Υπό το πρίσμα των εκτιμήσεων που περιλαμβάνονται στις σκέψεις 30 και 45 της παρούσας αποφάσεως, η προθεσμία αυτή εφαρμόζεται τόσο επί των μέτρων που αποσκοπούν στην ανάκτηση των ποσών που αναφέρονται στο άρθρο 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87 και στο άρθρο 5α του κανονισμού 3002/92 όσο και επί των μέτρων που αφορούν τους τόκους που προβλέπονται στις εν λόγω διατάξεις, αρχίζει δε να τρέχει από την ημερομηνία διαπράξεως της παρατυπίας, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95, η οποία συνιστά παραβίαση των διατάξεων των κανονισμών 3665/87 και 3002/92.
- 59 Επομένως, σε περίπτωση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, στην οποία η αρμόδια αρχή ζήτησε αρχικά την επιστροφή των κύριων απαιτήσεων, πριν ζητήσει εν συνεχεία την καταβολή των τόκων, ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι όσον αφορά τους τόκους αυτούς εκδόθηκαν πράξεις οι οποίες διακόπτουν την παραγραφή, η αρμόδια αρχή όφειλε πάντως να εκδώσει απόφαση σχετικά με την καταβολή των τόκων εντός της προθεσμίας του άρθρου 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95.
- 60 Κατά συνέπεια, σε περίπτωση που, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, είχαν διαπραχθεί παρατυπίες όσον αφορά τους κανονισμούς 3665/87 και 3002/92 στη διάρκεια, αντιστοίχως, των ετών 1999 και 2000, το άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 δεν επέτρεπε στην αρμόδια αρχή να εκδώσει, στη διάρκεια του 2013, απόφαση περί των οφειλομένων δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87 και του άρθρου 5α του κανονισμού 3002/92 τόκων, καθόσον οι απαιτήσεις καταβολής των τόκων αυτών είχαν, υπό την επιφύλαξη επαληθεύσεως από το αιτούν δικαστήριο, παραγραφεί κατά την ημερομηνία αυτή. Υπό το πρίσμα του απόλυτου ορίου που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95, το ίδιο συμπέρασμα επιβάλλεται και όταν, εντός της προθεσμίας που προβλέπεται στη διάταξη αυτή, η εν λόγω αρχή εξέδωσε απόφαση σχετικά με την επιστροφή των ποσών που συνιστούν το αντικείμενο της κύριας απαίτησης.
- 61 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι, προκειμένου περί διώξεων που συνεπάγονται τη λήψη διοικητικών μέτρων για την είσπραξη απαιτήσεων από τόκους, όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, η παραγραφή επέρχεται με τη συμπλήρωση της προθεσμίας που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, όταν, εντός της προθεσμίας αυτής, η αρμόδια αρχή, καίτοι ζήτησε την επιστροφή των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων από τον οικείο επιχειρηματία ποσών ή ενισχύσεων, δεν εξέδωσε καμία απόφαση αναφορικά με τους τόκους αυτούς.

Επί του έκτου ερωτήματος

- 62 Με το έκτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι προθεσμία παραγραφής του εθνικού δικαίου μεγαλύτερη εκείνης η οποία προβλέπεται από το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού μπορεί να εφαρμοσθεί, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, όσον αφορά την είσπραξη απαιτήσεων από τόκους οι οποίες γεννήθηκαν πριν από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της προθεσμίας αυτής και οι οποίες δεν έχουν ακόμη παραγραφεί κατ' εφαρμογήν της τελευταίας αυτής διατάξεως.

- 63 Πρέπει να υπομνησθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, τα κράτη μέλη διατηρούν την ευχέρεια να εφαρμόζουν μεγαλύτερες προθεσμίες παραγραφής από την ελάχιστη τετραετή προθεσμία που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, Cruz & Companhia, C-341/13, EU:C:2014:2230, σκέψη 54).
- 64 Συναφώς, τα κράτη μέλη διατηρούν ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς τον καθορισμό μεγαλύτερων προθεσμιών παραγραφής, τις οποίες προτίθενται να εφαρμόσουν σε περιπτώσεις παρατυπιών που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης (απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, Cruz & Companhia, C-341/13, EU:C:2014:2230, σκέψη 55 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 65 Επιπροσθέτως, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, τα κράτη μέλη μπορούν, αφενός, να συνεχίσουν να εφαρμόζουν μεγαλύτερες προθεσμίες παραγραφής που ίσχυαν κατά την ημερομηνία εκδόσεως του εν λόγω κανονισμού και, αφετέρου, να θεσπίσουν νέους κανόνες παραγραφής που να προβλέπουν τέτοιου είδους προθεσμίες, μετά την ημερομηνία αυτή (απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2009, Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb κ.λπ., C-278/07 έως C-280/07, EU:C:2009:38, σκέψη 42).
- 66 Όσον αφορά την υπόθεση της κύριας δίκης, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι κατά την ημερομηνία διαπράξεως των επίμαχων παρατυπιών δεν υφίστατο στο εθνικό δίκαιο καθεστώς παραγραφής δυνάμενο να εφαρμοστεί αντί του προβλεπόμενου από τον κανονισμό 2988/95 καθεστώτος.
- 67 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι ο νόμος 2008-561, του οποίου οι μεταβατικές διατάξεις υπομνήσθηκαν στη σκέψη 13 της παρούσας αποφάσεως, εισήγαγε ένα νέο γενικό καθεστώς παραγραφής, το οποίο ορίζει πενταετή προθεσμία παραγραφής.
- 68 Υπό τις συνθήκες αυτές, το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αφορά το ζήτημα κατά πόσον το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται στην εφαρμογή μεγαλύτερης προθεσμίας παραγραφής, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, στο μέτρο που αυτή θα συνεπαγόταν παράταση κατά ένα έτος της καταρχήν εφαρμοστέας προθεσμίας παραγραφής επί απαιτήσεων οι οποίες δεν είχαν ακόμη παραγραφεί.
- 69 Καταρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η εφαρμογή προθεσμίας παραγραφής μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, είναι δυνατή μόνο στην περίπτωση που, κατά την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της εν λόγω προθεσμίας, οι οικείες απαιτήσεις δεν έχουν παραγραφεί ούτε υπό το πρίσμα του πρώτου εδαφίου της εν λόγω διατάξεως ούτε υπό το πρίσμα του τέταρτου εδαφίου αυτής, που θέτει ένα απόλυτο όριο, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 53 και 59 της παρούσας αποφάσεως.
- 70 Εξάλλου, καίτοι τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν μεγαλύτερες προθεσμίες παραγραφής δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, δεν οφείλουν, στο πλαίσιο της διάταξης αυτής, να προβλέπουν τις εν λόγω μεγαλύτερες προθεσμίες παραγραφής με ειδικούς και/ή τομεακούς κανόνες (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2009, Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb κ.λπ., C-278/07 έως C-280/07, EU:C:2009:38, σκέψη 46). Τα κράτη μέλη έχουν επίσης τη δυνατότητα να θεσπίζουν νομοθετικές διατάξεις οι οποίες προβλέπουν προθεσμία παραγραφής γενικής ισχύος (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, Cruz & Companhia, C-341/13, EU:C:2014:2230, σκέψεις 57 και 63 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 71 Σε περίπτωση εφαρμογής μεγαλύτερης προθεσμίας παραγραφής δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, η παραγραφή επέρχεται, ανεξαρτήτως της εκδόσεως πράξεως που διακόπτει την παραγραφή, εν πάση περιπτώσει το αργότερο κατά τη λήξη χρονικού διαστήματος ίσου τουλάχιστον με το διπλάσιο της μεγαλύτερης αυτής προθεσμίας παραγραφής.

- 72 Επιπλέον, καίτοι τα κράτη μέλη διατηρούν, όπως προκύπτει από τη σκέψη 64 της παρούσας αποφάσεως, ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς τον καθορισμό μεγαλύτερων προθεσμιών παραγραφής, εντούτοις οφείλουν να τηρούν τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, ειδικότερα τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της αναλογικότητας.
- 73 Όσον αφορά την αρχή της ασφάλειας δικαίου, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου σε σχέση με ποινικές υποθέσεις, τα κράτη μέλη έχουν, καταρχήν, τη δυνατότητα να προβούν σε επιμήκυνση των προθεσμιών παραγραφής όταν οι αξιόποινες πράξεις δεν έχουν ακόμη παραγραφεί (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2015, *Taricco* κ.λπ., C-105/14, EU:C:2015:555, σκέψη 57).
- 74 Όσον αφορά την αρχή της αναλογικότητας, πρέπει να υπομνησθεί ότι η εφαρμογή μεγαλύτερης εθνικής προθεσμίας παραγραφής, όπως ορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, ενόψει της διώξεως παρατυπιών, κατά την έννοια του κανονισμού αυτού, δεν πρέπει να βαίνει προδήλως πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, *Cruz & Compañia*, C-341/13, EU:C:2014:2230, σκέψη 59 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Προκειμένου περί πενταετούς προθεσμίας παραγραφής, όπως αυτή η οποία προβλέπεται στο άρθρο 2224 του αστικού κώδικα, κατόπιν τροποποίησής του με τον νόμο 2008-561, επισημαίνεται ότι αυτή είναι μεγαλύτερη κατά ένα μόλις έτος από εκείνη η οποία προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95. Επομένως, μια τέτοια προθεσμία δεν βαίνει πέραν του αναγκαίου μέτρου προκειμένου να παράσχει στις αρμόδιες αρχές τη δυνατότητα να προβούν σε δίωξη των παρατυπιών που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης και τηρεί την αρχή της αναλογικότητας.
- 75 Όσον αφορά ειδικότερα την επίμαχη στην κύρια δίκη περίπτωση, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται, υπό το πρίσμα της απαντήσεως που δόθηκε στο δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα και των εκτιμήσεων που περιλαμβάνονται στη σκέψη 58 της παρούσας αποφάσεως σχετικά με το χρονικό σημείο ενάρξεως της προθεσμίας παραγραφής για απαιτήσεις από τόκους όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, να εξακριβώσει αν, κατά την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του νόμου 2008-561, με τον οποίο θεσπίστηκε πενταετής προθεσμία παραγραφής, οι απαιτήσεις αυτές είχαν παραγραφεί υπό το πρίσμα του πρώτου και του τέταρτου εδαφίου του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95. Σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι κατά την ημερομηνία αυτή δεν είχε επέλθει παραγραφή, διαπιστώνεται ότι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95, η διπλάσια της πενταετούς προθεσμίας που προβλέπει ο ως άνω νόμος έληγε, εν πάση περιπτώσει, κατά την ημερομηνία κατά την οποία η αρμόδια αρχή εξέδωσε την απόφασή της σχετικά με τους επίμαχους στο πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης τόκους, τον Απρίλιο του 2013, πράγμα το οποίο εναπόκειται εντούτοις στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 76 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο έκτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι προθεσμία παραγραφής του εθνικού δικαίου μεγαλύτερη εκείνης η οποία προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού μπορεί να εφαρμοσθεί, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, όσον αφορά την είσπραξη απαιτήσεων από τόκους οι οποίες γεννήθηκαν πριν από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της προθεσμίας αυτής και οι οποίες δεν έχουν ακόμη παραγραφεί κατ' εφαρμογήν της τελευταίας αυτής διατάξεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 77 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, έχει την έννοια ότι η προθεσμία παραγραφής την οποία προβλέπει η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή στην είσπραξη απαιτήσεων από τόκους, όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι οποίοι οφείλονται βάσει του άρθρου 11, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΟΚ) 3665/87 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1987, για τις κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 495/97 της Επιτροπής, της 18ης Μαρτίου 1997, και του άρθρου 5α του κανονισμού (ΕΟΚ) 3002/92 της Επιτροπής, της 16ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινών λεπτομερών κανόνων για τον έλεγχο της χρησιμοποίησης ή/και προορισμού των προϊόντων που προέρχονται από την παρέμβαση, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 770/96 της Επιτροπής, της 26ης Απριλίου 1996.
- 2) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι η οφειλή απαιτήσεων από τόκους, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, εκ μέρους ενός επιχειρηματία δεν συνιστά «διαρκή ή επαναλαμβανόμενη παρατυπία», κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως. Τέτοιες απαιτήσεις πρέπει να θεωρούνται ότι απορρέουν από την ίδια παρατυπία, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95, με εκείνη η οποία συνεπάγεται την υποχρέωση επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών και ενισχύσεων που συνιστούν το αντικείμενο των κύριων απαιτήσεων.
- 3) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι, προκειμένου περί διώξεων που συνεπάγονται τη λήψη διοικητικών μέτρων για την είσπραξη απαιτήσεων από τόκους όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, η προθεσμία παραγραφής που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, αρχίζει να τρέχει από την ημέρα κατά την οποία διαπράχθηκε η παρατυπία λόγω της οποίας ζητείται η επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών και ενισχύσεων επί των οποίων υπολογίζονται οι τόκοι αυτοί, ήτοι από την ημερομηνία κατά την οποία επήλθε το χρονικά τελευταίο γεγονός που αποτελεί συστατικό της παρατυπίας στοιχείο, δηλαδή από την ημερομηνία είτε της πράξεως ή της παραλείψεως είτε της ζημίας.
- 4) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι, προκειμένου περί διώξεων που συνεπάγονται τη λήψη διοικητικών μέτρων για την είσπραξη απαιτήσεων από τόκους όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, η παραγραφή επέρχεται με τη συμπλήρωση της προθεσμίας που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, όταν, εντός της προθεσμίας αυτής, η αρμόδια αρχή, καιίτοι ζήτησε την επιστροφή των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων από τον οικείο επιχειρηματία ποσών ή ενισχύσεων, δεν εξέδωσε καμία απόφαση αναφορικά με τους τόκους αυτούς.
- 5) Το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι προθεσμία παραγραφής του εθνικού δικαίου μεγαλύτερη εκείνης η οποία προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού μπορεί να εφαρμοσθεί, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, όσον αφορά την είσπραξη απαιτήσεων από τόκους οι οποίες γεννήθηκαν πριν από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της προθεσμίας αυτής και οι οποίες δεν έχουν ακόμη παραγραφεί κατ' εφαρμογήν της τελευταίας αυτής διατάξεως.

(υπογραφές)